

STATSMINISTER ODVAR NORDLIS INNLEGG I GENERALDEBATTEN
I NORDISK RAD 18. FEBRUAR 1978

Jeg vil bruke mitt innlegg til å drøfte enkelte sider ved et alvorlig kompleks av problemer som riktignok ikke er spesielt nordiske eller oppstått i Norden, men som de nordiske land må bære sin del av som deltakere i en stor åpen verdensøkonomi.

Det gjelder de dype økonomiske problemer som kommer til uttrykk ved en meget høy arbeidsløshet. I vinter er det over 16 millioner arbeidsløse i OECD-landene, et uhyggelig tall.

Videre finner vi uorden og ustabilitet i inter-

nasjonale betalings- og valutaforhold.

Produksjonsutviklingen er utilfredsstillende, og i mange land er ennå prisstigningen et alvorlig problem. Enkelte farlige tegn til proteksjonisme er kommet til syne.

Det er i den vestlige verden gjennomført et åpent frihandelssystem.

De nordiske land er en del av dette.

Et åpent frihandelssystem har gitt betydelige muligheter for utvikling og vekst.

Men samtidig gir det oss den situasjon at i økonomiske krisetider strømmer problembølgene fritt over landegrensene.

Vi ser samtidig at det ikke er etablert tilstrekkelig effektive internasjonale organer som kan regulere balanseforholdene mellom de enkelte land innenfor frihandelssystemet.

Forskjell i politiske målsettinger bidrar sterkt til å skape mangel på balanse landene imellom.

Dette avleses best i uroen på valutamarkedene.

Denne mangel på internasjonal styring og balansering innenfor frihandelssystemene tvinger fram nasjonale tiltak for vern om den nasjonale økonomi og de nasjonale politiske målsettingene.

Dette skjer ikke fordi at man ikke ser verdien i frihandel.

Det skjer ikke fordi at man overser betydningen av internasjonalt samarbeid.

Det skjer ikke fordi de enkelte land tror at nyproteksjonisme kan løse de grunnleggende problemene vi står overfor.

Det skjer fordi vi ikke har internasjonale organer og organisasjoner som en kan ha tillit til når det gjelder å verne om og gjennomføre sentrale og vitale politiske målsettinger som f.eks. stabilitet i økonomi og full sysselsetting.

Det bør være en sterk oppfordring til de nordiske land innenfor samarbeidet i Nordisk Råd å søke i fellesskap å nå fram til synspunkter på en strategi som kan løse dette internasjonale dilemma.

Vi kan spore utviklingen av de økonomiske problemene tilbake til 1973-74 da de ble utløst av de organiserte pris- og leveringstiltak fra de oljeproduserende land. De høyere oljepriser skapte en akutt prisstigning med tilhørende valutaproblemer i mange land. Dette prøvde regjeringene å skjerme seg mot med å føre en restriktiv økonomisk politikk, men derved kom raskt produksjonsutvikling og sysselsetting i ulage.

Vi oppfattet en tid dette som et konjunkturtilbakeslag, av om lag samme type som vi tidligere har erfart.

Det sies om generaler at de er ivrig opptatt av på ny å forberede seg til den foregående krig. Det kan kanskje nå i betydelig grad sies om økonomer og politikere i de siste par år at de har vært dypt engasjert i på nytt å bekjempe de økonomiske kriser som vi har lagt bak oss.

Det begynner etter hvert å bli klarere at de økonomiske problemene vi nå sliter med, slett ikke bare er noe konjunkturtilbakeslag. I virkeligheten er totalproduksjonen i de fleste industriland i svak oppgang, selv om industriproduksjonen stagnerer eller går ned. Det alvorlige er at selv med en svak oppgang går ikke arbeidsløsheten ned, tvert imot det ser ut til at den fortsatt øker.

I en større sammenheng er det et alvorlig paradoks vi står overfor. Mens flertallet av verdens befolkning

lever i en økonomisk nød, med et nesten umettelig behov for kapitalvarer og forbruksvarer, ser det ut til at vi i industrilandene ikke har råd til å holde vårt produksjonsapparat i full gang. Vi har aldri før hatt et så godt og effektivt produksjonsapparat. Samtidig er det sterke politiske ønsker om å holde full sysselsetting. Likevel, vi har nå i flere år uten tilløp til bedring sett at produksjonskapasiteten er svakt utnyttet, og at millioner hender er ledige, samtidig med at verden trenger de varene vi unnlater å produsere.

Vi må bare med beklagelse konstatere at vi for første gang siden 1930-årene har fått massearbeidsløsheten tilbake i de vestlige industriland.

Hittil har arbeidsløsheten ikke vært ledsaget av

den samme sosiale nød som man opplevde i 1930-årene.

Men likevel, arbeidsløshet er fortsatt et uverdigg fenomen for en moderne velferdsstat. Det er uverdigg og uakseptabelt for et moderne samfunn ikke å kunne tilby en jobb til mennesker som ønsker det og som er vel kvalifisert for det.

Vi kan her komme til å stå overfor en av de alvorligste problemer våre vestlige demokratier har møtt på lang tid.

Det kan komme til å stå om noe så alvorlig som vern om våre demokratier og vern om vår form for samfunns-systemer.

Langvarig massearbeidsløshet og økonomisk og sosial uro bryter ned et samfunn innenifra.

I samfunn som preges av langvarig massearbeidsløshet

vil det uvegerlig skapes en bitterhet mot dette samfunnet.

Dette er en bitterhet det også er grunnlag for.

I enkelte europeiske land har vi i den senere tid sett tilløp til voldsomheter, til visse former for masseopptrinn og tilsynelatende meningsløse voldshandlinger.

Slike tendenser kan være de første tegn til at samfunnsformene blir etset opp innenifra på grunn av mangel på sosialt og menneskelig innhold.

Mange av våre regulære politiske oppgaver blir meningsløse hvis vi skulle gå inn i en slik utvikling. Sentrale deler av vår nasjonale politikk og også de samarbeidsoppgaver vi står overfor landene imellom blir nærmest uinteressante i forhold til den grunnleggende oppgave å gjenreise tilliten til samfunnet, folkestyret og velferdspolitikken.

Hvis den nåværende mangel på stabilitet og driv i de vestlige industrilands økonomiske systemer fortsetter i årevis er jeg redd for at dette problemet kan bli påtrengende.

Industrilandenenes problem er påvirket av forholdet til utviklingslandene. Innenfor flere næringer ser vi allerede at utviklingsland kan produsere like billig og effektivt, ja i flere tilfeller billigere og mer effektivt.

enn vi kan i vår del av verden. Vi er ennå ikke klare til å gjennomføre de tilpassinger i vår egen næringsstruktur som skal til for å gi de fattige landene de sjansene som de må få.

Som jeg begynte med å si, disse problemene er verken oppstått i de nordiske land, ei heller er de nordiske land berørt på noen spesiell annen måte enn andre industriland.

Men, likevel, i denne kretsen av land som økonomisk, sosialt og politisk står hverandre så nær, tror jeg det er et behov for å drøfte disse spørsmålene nærmere.

I mange land, og i flere internasjonale organisasjoner settes det nå krefter inn på å trenge til bunns i disse problemene. Det arbeides med å klarlegge problemets

sammensetning, slik at vi kan stille en best mulig diagnose. Dette er nødvendig for at man i de enkelte landene skal kunne forme den riktigst mulige politikk.

Krisen er internasjonal i sitt vesen, og må derfor bekjempes på det internasjonale plan. Men i mangel av et samlende internasjonalt organ er det i de enkelte landene vi må utvikle den nødvendige erkjennelse, forståelse og vilje til å sette i verk de nødvendige tiltak.

Jeg vil antyde som forslag at vi gjennom Ministerrådet setter i verk visse tiltak.

For det første bør det skaffes en oversikt over de viktigste studier, utredninger m.v. som for tiden utføres nasjonalt og internasjonalt omkring de økonomiske

hovedproblemene.

For det annet bør vi deretter vurdere hvordan vi i den nordiske land bør supplere dette utredningsarbeid for å få et mest mulig realistisk bilde av situasjonen, og det beste grunnlag for nødvendige politiske tiltak. Særlig gjelder det de spørsmål som berører nordiske land på en spesiell måte.

For det tredje bør vi deretter vurdere hvilke nasjonale, og internasjonale tiltak som vi i de nordiske land bør søke å få iverksatt. Det er i denne sammenheng av interesse å finne fram til tiltak som også kan påvirke forholdet mellom rike og fattige land.

De nordiske land har lenge hatt et nært samarbeid i de internasjonale organer hvor vi er med. Det er med

utgangspunkt i dette samarbeid at vi har muligheter til å vinne fram med vårt syn i større internasjonal sammenheng.

Det er kanskje rimelig at vi i denne sammenheng først og fremst tar sikte på å arbeide gjennom eksisterende organisasjoner og institusjoner. Men vi bør også ha øynene åpne for behovet for å vurdere nye organer hvis det alt i alt er behov for dette.

I de tiltak jeg her har antydnet er det forutsatt at det i første rekke er regjeringene som må engasjere seg. I sammenheng med dette vil det være en styrke å kunne få en bredere drøfting med parlamentariske representanter i Nordisk Råd.

Men det er ikke bare de nasjonale og nordiske

politiske organer som må aktiviseres i disse sentrale spørsmål. Vi må også bringe inn partene i arbeidslivet. På hvert enkelt trinn av arbeidet framover må det vurderes på hvilken måte man best mulig, nasjonalt og internasjonalt, kan bringe inn fagbevegelsen og arbeidsgiverorganisasjoner.